

Hel en verdoemenis

Een kleurrijke figuur uit het vooroorlogse Nederweert was Toon Velter (bijgenaamd Flats Toon). Als een plaatselijke versie van Anton Heyboer maakte hij naam door zijn huishouden met twee vrouwen. Zo hevig als sommige mannen hem stiekem benijd zullen hebben, zo groot was de afkeer van de geestelijkheid. Die had geen goed woord over voor deze situatie.

Toon had een groot sociaal gevoel. Zijn bekendheid ontleende hij vooral aan het feit dat hij uit menslievendheid een hulpbehoevende vrouw in zijn gezin opnam en haar als zijn tweede levenspartner aanvaardde. Rond 1930 was de zelfs voor die tijd als zeer conservatief bekend staande Veltmans pastoor in Nederweert. Hij ergerde zich aan de vrijmoedige levensgewoonten van Flats Toon. Misschien handelde hij wel uit vrees voor verdere escalatie onder de mannen van de St. Lambertusparochie. Op een zondag wijdde Veltmans tijdens de hoogmis zijn preek aan mannen die er meer dan één vrouw op na hielden. Door te stellen dat ze zulke mannen maar eens flink moesten 'flatsen' (oorviigen verkopen), sprak Veltmans hel en verdoemenis uit over Toon. Vanaf de kansel preekte hij, zonder man en paard te noemen, met theatrale gebaren over Toon: *'God zal hem flatsen, tot in de laagste kuilen der hel!'*. Daarbij voor de goede verstaander zinspelend op de bijnaam van Flats Toon en zijn boerderij aan de Lage Kuilen.

Dat pastoor Veltmans een verband legde tussen het onherbergzame gebied van de Lage Kuilen en de hel, was evident. Hij had natuurlijk het bijbelse beeld van de hel voor ogen, van hitte en vagevuur. Onbedoeld legde hij een koppeling tussen de hel en de plaatselijke betekenis van dat woord als diep, laaggelegen gebied. De Lage Kuilen waren zompig, nat en moerassig en dus ook 'hel'. Er zijn meer voorbeelden van zo'n naamgeving, zoals de stad Helmond (aan de boorden van de Aa), de Helpoort in Maastricht (in de delta

Gevelsteen van een bijgebouw op Kreijel 4 te Ospel. De herinnering aan 'In de Helle' wordt hier levend gehouden (foto: A. Bruekers).

van de Jeker) en het dorp Eil (aan de rand van het Heijkersbroek).

In de van oorsprong natte gemeente Nederweert (niet voor niets oorspronkelijk Merefelt, waterrijke vlakte, genaamd) kwamen vroeger tal van plaatsaanduidingen voor die een verband legden met hel, gat of kuil. Zo kennen we de al genoemde Lage Kuilen in het noorden van de gemeente Nederweert. In Leveroy kende men 'De Kwade Gaten'. Het meest sprekende voorbeeld ligt in Ospel. Ten westen van waar de weg Kreijel over gaat in Waatskamp, heette het vroeger 'In de Hel'. Het oorspronkelijk hooggelegen terrein was in de middeleeuwen benut als leemgroeve voor de baksteenfabricage. Het gebied was dus laag, diep, en 'hel' geworden. De bewoners ter plekke namen rond 1590 de familienaam 'In de Helle' aan. De leemwinning is allang gestopt en aan de groeve van vierhonderd jaar geleden herinnert slechts een door oude treurwilgen omzoomde waterkuil. Maar de naam 'In de Helle' leeft nog voort op een gevelsteen.

Alfons Bruekers